

Program proti šikanování
ZŠ Čeladná, příspěvková organizace
školní rok 2025/2026

Na naší škole šikanu netrpíme. Když se o nějakém případě takového zbabělého, surového a nečestného chování dozvíme, neprodleně vše prošetříme a proti agresorům použijeme nejtvrďší sankce dle platného školního řádu.

Charakteristika šikany:

Šikana je jakékoliv chování, jehož cílem je záměrně ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině, kteří se z různých důvodů neumí nebo nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky (bití, vydírání, loupež, poškozování věcí), tak i útoky slovní (nadávky, pomluvy, vyhrožování či ponižování). Šikana se může realizovat také prostřednictvím elektronické komunikace jako tzv. *kyberšikana*, která zahrnuje útoky pomocí e-mailů, chatů, SMS zpráv, vyvěšováním urážlivých materiálů na sociální sítě a jiné internetové stránky apod. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení či ignorování žáka/žáků třídní či jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá v její závažnosti, dlouhodobosti a mnohdy také v celoživotních následcích na psychické a fyzické zdraví oběti.

Odhalení šikany bývá obtížné. Strach vytváří obvykle prostředí „solidarity“ agresorů i postižených. Účinné a bezpečné vyšetření šikany vychází z kvalifikovaného odhadu stadia a formy šikanování. Liší se vyšetřování počátečních a pokročilých stádií šikanování.

Projevy šikany:

Šikana má ve svých projevech různorodou podobu. Mezi základní formy šikany patří:

- A. *verbální šikana*, přímá a nepřímá - psychická šikana, kyberšikana
- B. *fyzická šikana*, přímá a nepřímá - i krádeže a ničení majetku oběti
- C. *smíšená šikana*, kombinace verbální a fyzické šikany

Druhy šikany a příklady projevů:

1. Fyzické aktivní přímé - útočníci oběť bijí, kopou, fackují...
2. Fyzické aktivní nepřímé - vedoucí agresor pošle pomocníky, aby oběť zbili; oběti jsou ničeny věci...
3. Fyzické pasivní přímé - fyzické bránění oběti, aby si sedla, vstala...
4. Fyzické pasivní nepřímé - agresor drží kliku a nepustí oběť ze třídy, na záchod...
5. Verbální aktivní přímé - nadávání, urážení, zesměšňování...
6. Verbální aktivní nepřímé - šíření pomluv a symbolická agrese vyjádřená kresbami, rýmovačkami...
7. Verbální pasivní přímé - nemluvení s obětí, neodpovídání na pozdrav, ignorování...
8. Verbální pasivní nepřímé - spolužáci se nezastanou oběti při nespravedlivém obvinění z něčeho, co udělali její trýznitelé

Přímé varovné signály šikany:

Například posměšky na adresu žáka, urážlivá, ponižující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet, kritika žáka, výtky na jeho adresu, které jsou často pronášeny nepřátelským až nenávislným/pohrdavým tónem, dále nátlak na žáka, aby dával věcné nebo

peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil, příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, pronášené panovačným tónem, skutečnost, že se žák takovým příkazům podřizuje, nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich, honění, strkání, žduchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí, rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout apod.

Nepřímé varovné signály šikany:

Například žák je o přestávkách často osamocený, spolužáci o něj nejeví zájem, nemá kamarády, při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními, při přestávkách vyhledává blízkost učitelů, pokud má mluvit před třídou, je nejistý, ustrašený, působí smutně, nešťastně, mívá blízko k pláči, je uzavřený, jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje, jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené, má zašpiněný nebo poškozený oděv, stále hledá či postrádá své věci, odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nedůvěryhodné výmluvy, mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy, zvyšuje se jeho absence, má modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit apod.

V případě, že do třídy přibude nový žák, je třeba mu věnovat zvýšenou pozornost a sledovat jeho začlenění do kolektivu, neboť se mohou nečistě objevit tzv. přízpusobovací konflikty.

Zákonní zástupci žáků by si měli všimnout hlavně těchto možných signálů šikany:

- dítě nechodí ven se svými spolužáky nebo jinými kamarády, nepřichází za ním domů
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo, chatovalo apod.
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem
- dítě má nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo); odkládá odchod z domova, případně je na něm vidět strach, vyhýbá se školní docházce
- dítě trpí náhlou ztrátou chuti k jídlu
- dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem
- dítě chodí domů ze školy hladové (agresori mu berou svačinu nebo peníze na svačinu)
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu
- dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se
- dítě bývá doma smutné či apatické nebo se u něj objevují výkyvy nálad
- dítě se odmítá svěřit s tím, co jej trápí, objevují se zmínky o sebe-destructivním chování či možné sebevraždě
- dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze
- dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí
- dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje zlobu i vůči rodičům
- dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma - své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)

Stadia šikany:

1. stadium – ostrakismus

(identifikace a vyčlenění okrajových členů skupiny)

- mírné, převážně psychické formy ubližování, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře (je neoblíbený a není uznáván). Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

2. stadium – fyzická agrese a přitvrzování manipulace

(rozptýlený negativní proces ubližování slabším ve skupině pokračuje)

- V zátěžových či krizových situacích (hádky s rodičem, špatná známka, třídní ponorka apod.), kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako ventil, spolužáci se na nich odreagovávají, vylepšují si na nich náladu. Manipulace přitvrzuje a objevuje se zpočátku drobná fyzická agrese, někteří jedinci své agresivní chování začínají opakovat, a pokud ve skupině nepřeváží negativní postoje k ubližování, tak násilí v nějaké podobě ve skupině zakoření.

3. stadium – vytvoření jádra agresorů

(šikana se začíná šířit a programově směřuje k ovládnutí skupiny)

- Pokud se v této fázi nepostaví pevná hráz přitvrzeným manipulacím a počáteční fyzické agresi jednotlivců, vytvoří se skupina agresorů (úderné jádro), kteří začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti, kterými jsou téměř vždy ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování, tedy ti žáci, kteří jsou v hierarchii nejnižší, ti „slabí“. Skupina je v hrubých rysech rozdělena a jednotlivé role obsazeny.

4. stadium - většina přijímá normy agresorů

(šikanování vyřazuje imunitní systém skupiny a ujímá se vlády)

- Normy agresorů jsou přijaty většinou a stávají se nepsaným zákonem. Neformální tlak ke konformitě získává novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. Skupina projde proměnou a u jejích členů se vytvoří alternativní identita poplatná normám vůdců, i mírní a ukáznění žáci se začnou chovat hrubě – aktivně se účastní týrání a prožívají přitom uspokojení.

5. stadium – totalita neboli dokonalá šikana

(šikana vítězí, někdy dokonce prorůstá s oficiální školní strukturou)

- Násilí jako normu přijímají všichni členové skupiny, která se rozdělí na otrokáře a otroky – jedni mají všechna práva, ti druzí žádná. Agresoři ztrácejí poslední zbytky zábran, alternativní identita vytěsňuje zbytky lidskosti, není zde místo pro soucit, zcela chybí pocit viny, nezřídka se objevuje brutální násilí, lynčování. U nejvyššího stupně dokonalosti šikany se vůdce agresorů stává oficiálním zástupcem skupiny, dospělí ho podporují.

Řešení šikany:

Kvalifikované řešení šikany vyžaduje nejprve posoudit šikanu ze tří praktických pohledů, tzn.:

- Šikana jako nemocné chování
- Šikana jako závislost
- Šikana jako porucha vztahů ve skupině

Pro její efektivní řešení musím znát základní a neobvyklé typy šikany:

- A. Základní formy šikany jsou určeny typem její vnější podoby, tj.
- druhem agrese a prostředků týrání (fyzická, psychická, smíšená, kyberšikana)
 - věkem žáků a typem školy (předškoláci, 1.stupeň ZŠ, 2.st.ZŠ, středoškoláci, vysokoškoláci)
 - genderovým hlediskem (chlapecká, dívčí, homofobní, chlapců vůči děvčatům nebo naopak)
 - způsobem řízení školy (liberální řízení, demokratické vedení, hierarchicko-autoritativní systém)
 - šikana mezi aktéry se speciálními vzdělávacími potřebami (neslyšící, nevidomí, tělesně postižení, mentálně retardovaní)
- B. Neobvyklé formy šikany jsou šikany svým způsobem šokující až paralyzující, patří sem:
- šikany ohrožující život oběti nebo útočící na integritu pedagoga (např. brutální šikany, školní lynčování, sexuální násilí a ponižování)
 - šikany se změnou v základním schématu, tj. případy s určitou zvláštností u přímých nebo nepřímých účastníků šikany, která komplikuje vyšetřování a řešení (rasově motivovaná šikana nebo šikana umocněná drogou, sexuální šikana, „dobrovolné otročení“ – např. manipulace např. prostřednictvím peněz; dále např. případy kdy rodičem agresora je vlivná osobnost nebo kolega pedagoga; šikanování při zvláštní organizaci výuky, tzn. ve vyučovacích skupinách; nebo šikana probíhající z větší části mimo školu)

KONKRÉTNÍ POSTUP PO ŘEŠENÍ ŠIKANY NA ŠKOLE

A. ODKRYTÍ ŠIKANY (zodp. pedagogové)

- (např. důvěrné informace od žáků/rodičů, využití anonymního dotazníku nebo technik typu „Hádej, kdo“ zaměřených na šikanu, popř. jiných sociometrických metod)

B. DIAGNÓZA ŠIKANY (zodp. VP, ŠMP)

- zahrnuje:
 1. Vyhodnocení situace a posouzení, zda se jedná o šikanu či nikoliv (diferenciální diagnostika)
- Při vyhodnocování projevů násilí vždy posuzujeme přítomnost následujících znaků:
 - záměrnost
 - opakování

- samoučelnost agrese
- nepoměr sil
- Je nutno zejména rozlišit šikanování od projevů nevhodného chování či škádlení a oddělit šikanování od jiných typů násilí mezi žáky (např. jednorázový konflikt, rvačka apod.).

2. Získání co největšího množství informací o probíhající šikaně (vnitřní diagnostika)

- Vnitřní diagnostika šikanování znamená posouzení šikany ze tří praktických pohledů (tzn. jako nemocné chování, závislost a porucha vztahů ve skupině) a určení formy šikany (základní či neobvyklá), za účelem určení základního směru a způsobu nápravy a nastavení hranic, kdy může šikanu řešit škola sama a kdy musí spolupracovat s odborníky specialisty ze školních servisních zařízení (PPP, SVP atd.) a odborníky ze státních a nestátních institucí (OSPOD, policie apod.).
- Výsledkem vnitřní diagnostiky je tzv. základní mapa šikany, na které spolupracuje výchovný poradce, školní metodik prevence a třídní učitel, popř. kterýkoli další pedagog, jenž absolvoval speciální výchovný kurz proti šikanování.
- Pro doplnění a zpřesnění vnitřní mapy šikany posoudíme také sílu a typ zakrývacích mechanismů, načrtneme příčiny a podmínky - spouštěcí mechanismy šikanování a odhadneme dopad šikanování na oběť.
- Význam základní mapy šikany:
 - potvrzení šikany
 - stanovení její závažnosti
 - rozlišení počátečních (1., 2. a 3.) nebo pokročilých (4., 5.) stadií šikany; dle možností stanovení konkrétního stadia vnitřního vývoje šikanování
 - v případě, že se jedná o psychickou šikanu, zaregistrování jejích zvláštností
 - posouzení vzájemných vazeb mezi agresory a oběťmi; v případě přítomnosti závislosti určení její intenzity
- Podle výsledků vnitřní diagnózy vedeme vyšetřování a později i způsoby a metody nápravy. Organizovaná stadia šikanování se hůře vyšetřují, počáteční šikany řeší odborníci prvního kontaktu (ŠMP, VP), pokročilejší stadia patří do rukou specialistů.
- Přítomnost psychické šikany nás vede k opatrnosti při diagnostice a k respektování jejích komplikací při léčbě.

C. NÁPRAVA ŠIKANY

- Spočívá ve vyhodnocení diagnózy a stanovení scénáře řešení (nápravy, léčby):
- Postup:
 1. **Určíme stadia šikany**
- Rozlišíme počáteční (1., 2. a 3.) a pokročilé (4., 5.) stadium šikanování.

2. **Určíme formu šikany** tzn. rozhodneme, zda se jedná o běžnou nebo komplikovanou šikanu (do komplikované šikany řadíme především neobvyklé formy šikany, dále sem zahrneme formy šikany, se kterými nemáme zkušenosti a

šikany s rozvinutým zakrývacím a protiúždravným systémem); zároveň posoudíme také:

- sílu zakrývacího mechanismu šikany
 - závislostní vztah mezi oběťmi a agresory
 - dopady šikany na oběť (např. známky úzkostné poruchy)
- Podle výše uvedeného rozlišíme:
- a. situace, které zvládne škola sama
 - i. První pomoc pro obyčejnou počáteční šikanu.
 - ii. Celková léčba pro řešení prvních dvou stadií šikanování, tj. rámcový třídní program
 - b. situace, kdy potřebuje škola pomoc zvenku
 - i. První pomoc pro komplikovanou počáteční šikanu.
 - ii. První pomoc (krizový scénář) pro obyčejnou pokročilou šikanu.
 - iii. První pomoc (krizový scénář) pro komplikovanou počáteční šikanu, patří sem např. výbuch skupinového násilí, tzv. školní lynčování.
 - iv. Celková léčba pro třetí stadium šikanování s běžnou i komplikovanou formou; základní intervenční program (u organizovaných šikan, od třetího stadia vždy v kombinaci s první pomocí)

KRIZOVÝ PLÁN ŠKOLY PRO ŘEŠENÍ ŠIKANY A KYBERŠIKANY V PROSTŘEDÍ ŠKOLY A ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍ

(Zpracováno dle Metodického pokynu MŠMT č.j. 24 246/2008-6)

Řešení šikany v prostředí školy a školských zařízení

Šikana je jakékoliv chování, jehož cílem je záměrně ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině, kteří se neumí nebo nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky (bití, vydírání, loupež, poškozování věcí), tak i útoky slovní (nadávky, pomlavy, vyhrožování či ponižování). Její odhalení bývá obtížné. Strach vytváří obvykle prostředí „solidarity“ agresorů i postižených. Účinné a bezpečné vyšetření šikany vychází z kvalifikovaného odhadu stadia a formy šikanování. Liší se vyšetřování počátečních a pokročilých stádií šikanování.

Postup při řešení šikanování

A. Vyšetřování počáteční šikany:

1. Odhad závažnosti a formy šikany. (zodp. ŠMP, VP)
2. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s obětí (oběťmi). (zodp. TU, VP)
3. Nalezení vhodných svědků. (zodp. TU, VP)
4. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli konfrontace obětí a agresorů). (zodp. TU, VP)
5. Zajištění ochrany oběti/obětem. (zodp. TU, všichni vyučující, ped. dohled)
6. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi. (zodp. ŠMP, VP, TU)
7. Rozhovor s rodiči oběti/obětí. (zodp. TU)
8. Práce s celou třídou. (zodp. ŠMP, VP, TU, ŘŠ)
9. Ze všech jednání musí být vyhotoven zápis s podpisy zúčastněných. (zodp. ŠMP, VP, TU)
10. Pro potrestání agresora využití výchovných opatření – viz. Školní řád. (zodp. ŠMP, VP, TU)

B. Pokročilá šikana:

1. Bleskový odhad závažnosti a formy šikany.
2. Bezprostřední záchrana oběti, ukončení skupinového násilí.
3. Informování vedení školy, domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
4. Zabránění domluvě agresorů na křivé skupinové výpovědi.
5. Pokračující pomoc a podpora oběti.
6. Oznámení policii, informování rodičů, příp. navázání kontaktu se specialistou na šikanu.
7. Vlastní vyšetřování (rozhovor s obětí, s informátory, konfrontační rozhovory se svědky, agresory).
8. Ze všech jednání musí být vyhotoven zápis s podpisy zúčastněných.
9. Pro potrestání agresora využití výchovných opatření – viz. Školní řád.

Jednání s rodiči agresora:

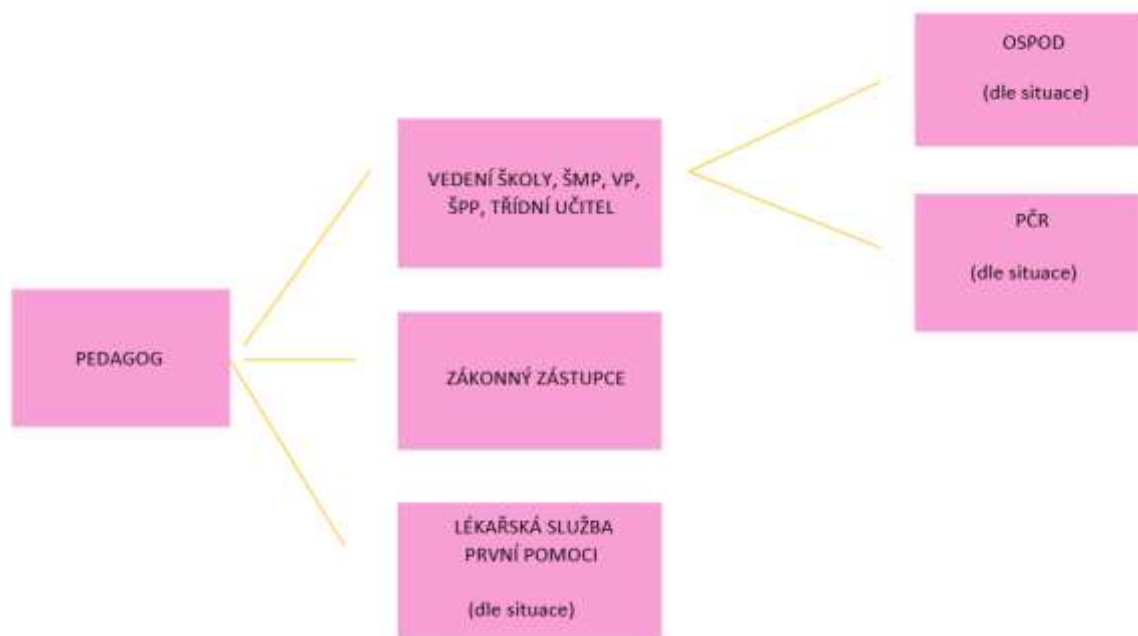
1. Přítomnost více zástupců školy (např. ředitel školy, třídní učitel, výchovný poradce, metodik prevence RFCH, školní psycholog).
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování.
3. Jednání vést tak, abychom rodiče proti sobě nepopudili.
4. Snaha dospět ke vzájemné spolupráci při řešení.
5. Z jednání vyhotovení zápisu s podpisy zúčastněných.

Jednání s rodiči šikanovaného

1. Ubezpečit o snaze dítě ochránit.
2. Upozornit, že se jedná o dlouhodobý proces.
3. Z jednání vyhotovení zápisu s podpisy zúčastněných.

Při pokročilých, brutálních a kriminálních šikanách spolupráce zejména s pedagogicko-psychologickou poradnou, orgánem sociálně-právní ochrany dítěte a Policií ČR.

V případě negativních dopadů na oběť zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické porady, klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů atd.

Obrázek 1 Způsob předávání informací v případě výskytu šikany

Řešení kyberšikany v prostředí školy a školských zařízení

Kyberšikana je jedním z podtypů šikany, která může mít různou podobu (např. zakládání falešných profilů na jméno žáka či učitele s dehonestujícím obsahem za účelem ublížit jinému, prezentace ponižujících videí na sociálních sítích, publikování zraňujících komentářů na

internetu, rozesílání vulgárních nebo výhružných fotografií či koláží s tváří/tělem žáka nebo učitele či příslušníků jeho rodiny, výhružné SMS nebo e-maily, šíření pornografický snímků apod.). Kyberšikana musí splňovat následující kritéria – opakovanost, dlouhodobost a musí být ubližující. Oproti šikaně tváří v tvář má kyberšikana větší dosah, v případě internetové stopy tzv. na pořád, čímž ještě více zhoršuje prožívání a psychický stav oběti.

Kyberšikana bývá často doplňkem „klasické“ šikany. V případě kyberšikany ve třídě (často různé vrstevnické chaty apod.) je svědky max. několik desítek lidí. Pokud se ale jedná o kyberšikana v prostředí veřejného internetu, může být svědkem (i přidaným útočníkem) i několik tisíc lidí.

Základním úkolem školy je zmapování konkrétního případu. Škola nemůže udělovat kázeňské tresty ani snížené známky z chování za činnosti, které se nestaly během vyučování nebo v rámci školních akcí. Škola má v tomto případě oznamovací povinnost (PČR, OSPOD).

Postup při řešení kyberšikany

1. Zmapování situace.
2. Podpora oběti a zajištění jejího bezpečí.
3. Zajištění důkazů.
4. Informování zákonných zástupců.
5. Kontaktování a konzultace s dalšími institucemi (PČR, OSPOD, PPP, zřizovatel školy).
6. Po vyšetření celé situace požádat zainteresované instituce o informace a konečný verdikt
7. Zvolit odpovídající opatření při práci se třídou v souladu se školním řádem a dalšími strategickými dokumenty školy
8. Realizovat preventivní programy na prevenci tohoto chování.

Zpracovala: Mgr. Monika Hodulíková